

K R A L J
KETRAJNAOVLE
KETRAJNAOVLE
KETRAJNAOVLE
KETRAJNAOVLE
KETRAJNAOVLE

Sezona 2017/18.

Ivan Cankar

KRALJ BETAJNOVE

Režija Milan Nešković

JDP

**IZOSTAVLJENA
STRANICA...**

JUGOSLOVENSKO DRAMSKO POZORIŠTE

Beograd
www.beograd.rs

Sezona 2017/18.

IVAN CANKAR
KRALJ BETAJNOVE
Režija Milan Nešković

Premijera 3. aprila 2018. u 20 časova na Sceni „Ljuba Tadić“

Jugoslovensko dramsko pozorište

**IVAN CANKAR
KRALJ BETAJNOVE**

Ivan Cankar
Kralj na Betajnovi

Prevod Roksanda Njeguš

<i>Režija</i>	Milan Nešković
<i>Adaptacija, dramaturgija</i>	Maja Todorović
<i>Scenografija</i>	Vesna Popović
<i>Kostimografija</i>	Biljana Grgur
<i>Muzika</i>	Anja Đorđević
<i>Scenski govor</i>	Ljiljana Mrkić Popović
<i>Video rad</i>	SuperDot
<i>Dizajn svetla</i>	Dejan Draganov

IGRAJU

<i>Jožef Kantor</i>	NENAD JEZDIĆ
<i>Župnik</i>	VOJIN ĆETKOVIĆ
<i>Francka</i>	MILENA ŽIVANOVIĆ
<i>Hana</i>	ANĐELIKA SIMIĆ
<i>Nadzornik</i>	NEBOJŠA MILOVANOVIĆ
<i>Maks</i>	NIKOLA RAKOČEVIĆ
<i>Krnec</i>	MIHAIRO JANKETIĆ
<i>Lužarica</i>	JASMINA AVRAMOVIĆ
<i>Nina</i>	MINA OBRADOVIĆ
<i>Franc Bernot</i>	VUČIĆ PEROVIĆ
<i>Pepček</i>	STEFAN TIMOTEJ KALEZIĆ
<i>Pomoćnik</i>	ĐORĐE TEODOSIĆ
<i>Organizator</i>	Vladimir Perišić
<i>Inspicijent</i>	Dušan Milosavljević
<i>Sufler</i>	Dragana Andelković

<i>Asistent reditelja</i>	Stefan Gajić
<i>Asistent scenografa</i>	Mia Medenica
<i>Asistent kostimografa</i>	Margareta Marinković
<i>Asistent organizatora</i>	Anika Krstanović

<i>Majstor svetla</i>	Jovan Stević
<i>Majstor zvuka</i>	Aleksandar Major
<i>Video tehničar</i>	Rade Marković

KALENDAR ŽIVOTA I RADA IVANA CANKARA

Priredila dr Marija Mitrović

1876. 10. maja rodio se u Vrhnici, blizu Ljubljane, Ivan, osmo od ukupno dvanaestoro dece Neže i Jozefa Cankara.
1879. Izgorela je kuća Cankarevih na uzbrdici, porodica osiromašila i preselila se u dolinu.
1882. Cankar se upisuje u osnovnu školu u Vrhnici.
1888. Upisuje se u realku u Ljubljani.
1892. Postaje član đačke literarne družine „Sloga“ i objavljuje prvu pesmu u listu za mlade *Vrtec*.
1893. Postaje član đačkog literarnog društva „Zadruga“ gde se upoznaje i sklapa prijateljstvo sa docnjim najznačajnijim predstavnicima slovenačke moderne: Dragotinom Keteom, Otonom Župančičem i Josipom Murnom – Aleksandrovim.
1886. Maturirao je juna i u jesen se upisao na građevinski odsek Velike tehničke škole u Beču; studije je ubrzo napustio i posvetio se pisanju; postao je član tamošnjeg slovenačkog Literarnog kluba, orijentisanog ka naturalizmu.
1897. Zbog lošeg materijalnog stanja i bolesti majke, vratio se u domovinu, živeo delimično u Vrhnici, delimično u Ljubljani; piše i objavljuje dosta i od toga živi. 23. septembra umrla mu je majka.
1898. Jula meseca odlazi kod sestre u Pulu, gde ostaje do oktobra; potom odlazi u Beč, gde živi – sa izvesnim kraćim prekidima – sve do 1909; živi isključivo od pisanja. To je prvi slovenački pisac kome je pisanje profesija.
1899. Izšla je prva njegova pesnička zbirka *Erotika*, koju je zbog „sablažnjive sadržine“ otkupio ljubljanski biskup i naredio da se ona spali; izašla je prva zbirka crtica *Vinjete*; napisao je dramu *Romantične duše*, ali je ona objavljena posthumno, 1922.
1900. Izlazi drama *Jakob Ruda*, koja je postavljena i na ljubljansku scenu; kao samostalna knjiga izšla je novela *Putovanje Nikolaja Nikiča*. Sem u slovenačkim, Cankar objavljuje i u bečkim časopisima (*Der Süden* i *Information*), kao i u zagrebačkom listu *Život*.
1901. Objavio je komediju *Za dobro naroda* i zbirku satiričnih novela *Knjiga za lakomislene ljude*, kao i roman *Tudinci*.
1902. Izašlo drugo izdanje *Erotike*, drama *Kralj Betajnove* i najduže Cankarevo delo, roman *Na klancu*. Maja meseca Cankar odlazi na Rodenovu izložbu u Prag.
1903. Objavljuje zbirku crtica *U zoru* i novelu *Život i smrt Petra Novljana*. Oktobra je došao u Ljubljano i ostao do januara 1904, kada je bila premijera *Kralja Betajnove*.
1904. Objavljuje tri kratka romana: *Dom Marije Pomoćnice*, *Gospa Judit* i *Križ na gori* (ovaj poslednji, zajedno sa romanima *Tudinci* i *Na klancu* čini tzv. „autobiografsku triologiju“).
1905. Objavio je tri novele: *Skitnica Marko i Kralj Matijaž*; *U samoći*; *Na mesečini*. Za ljubljanskog izdavača Bamberga pripremio je zbirku novela *Mimo života*, koja je, međutim, objavljena tek posle autorove smrti, 1920.

1906. Objavio je knjigu pod naslovom *Nina*, koju je sam smatrao najboljim svojim romanom. Tu je i roman *Martin Kačur*, kao i novela *Smrt i pogreb Jakoba Nesreće*.
1907. Prihvatio je kandidaturu za poslanika na listi Jugoslovenske socijaldemokratske stranke. Stranka je izgubila na izborima; Cankar je imao najviše glasova od svih njenih kandidata. Održao je predavanje radnicima u Trstu, niz predizbornih govora, pisao članke za socijalistički list *Rdeči prapor* (Crvena zastava). Zamišljena kao propagandni materijal, novela *Sluga Jernej i njegovo pravo*, prerasla je u jednu od najboljih simbolično-socijalnih priča, a objavljena je ove godine, kao i knjiga književno-polemičkih tekstova *Krpanova kobila* i priča *Aleš iz Razora*.
1908. Ponovo je posetio Ljubljano, Bled i Trst (ovde ponovo drži predavanje u Radničkom domu). Objavio je zbirku *Priče iz doline šentflorijanske*, kao i farsu sa istom tematikom a pod naslovom *Sablazan u dolini šentflorijanskoj*. Tu je i priča *Novi život*.
1909. Izdao je zbirku *Za krstom* sa socijalnom tematikom, kao i novelu iste tematike *Sused Luka*. Proveo nekoliko meseci u Sarajevu, kod brata Karla, sveštenika, sekretara u nadbiskupskoj palati, a potom došao u Ljubljano. Nastanio se u hotelu „Tivoli“.
1910. S proleća se preselio na Rožnik, obližnje brdo, gde je u porodici Bergmanovih, koja je držala kafanu, ostao sve do 1917. objavio je dramu *Sluge* i beletrističko-ezejističku polemiku *Bela hrizantema*. Putovao je po Sloveniji i držao predavanja (u Gradišču, Trstu) o slovenačkoj literaturi i njenom društvenom položaju.
1911. Objavio je knjigu *Volja i moć*, koja sadrži tri duge novele, zatim knjigu namenjenu najširem krugu čitalaca *Tri pripovetke*.
1912. Objavio je simbolističko-poetsku dramu *Lepa Vida*. U Trstu je održao predavanje o Antonu Aškercu. Telesno iscrpljen, Cankar po nagovoru prijatelja leto provdi na Krasu i na Bledu.
1913. Izišla je „ljubavna bajka“ *Milan i Milena*. Zbog protivaustrijskih izjava izrečenih u predavanju *Slovenci i Jugosloveni*, održanog u Mestnem domu u Ljubljani, kažnen je zatvorom od nedelju dana.
1914. Rat zatiče Cankara u rodnoj Vrhniči, gde je došao da obide bolesnog oca. Zbog jedne „srbofilske“ izjave izrečene u tamošnjoj kafani, Cankar je – ovog puta bez sudskog procesa – ponovo zatvoren. Pušten je tek posle mesec dana.
1915. Novembra meseca je mobilisan kao austrijski vojnik; raspoređen u Judenburg, u južnoj Austriji. Zbog lošeg zdravlja otpušten je već posle šest nedelja. Vratio se na Rožnik.
1917. Izišla je poslednja zbirka crtica objavljena za piščeva života; to je knjiga *Slike iz snova*. Leti se preselio u centar Ljubljane.
1918. Marta je ponovo održao predavanje u Trstu (*Očišćenje i podmlađenje*), polemišući sa tadašnjim shvatanjima marksizma u okviru soc. demokratske stranke. Krajem oktobra pao je idući niz stepenište, dobio potres mozga, zatim zapaljenje pluća i 11. decembra je umro, u 42. godini života.

**IZOSTAVLJENE
STRANICE...**

**IZOSTAVLJENE
STRANICE...**

Maja Todorović

REČ DRAMATURGA

Iako je Cankar napisao *Kralja Betajnove* početkom XX veka, ovaj komad nudi zaista dosta prostora za savremeno čitanje i tumačenje. Mogli bismo reći da je „aktuelan“, mada se danas u teatru ta reč često upotrebljava kao etiketa, a da pritom ne znamo šta tačno znači. Kad kažem da je aktuelan, mislim da komad postavlja i otvara pitanja koja su važna i danas. A smatram da je u pozorištu najvažnije postavljati pitanja, pokrenuti preispitivanje, a ne davati odgovore i postavljati teze.

Okosnica drame je sukob dva lika: Maksa Krneca, mladog intelektualca, studenta, revolucionara koji se bori za prava radnika, i Jožefa Kantora, predstavnika kapitalizma koji gradi svoje „kraljevstvo“, kako Maks kaže – „preko topnih leševa“. Ova situacija zvuči poznato i savremeno.

Pri analizi Cankareve drame prilično je lako skliznuti u tipizaciju u kojoj je Kantor zli silnik, a Maks siromah student, ali ta vrsta polarizacije u savremenom teatru može se smatrati preterano naivnom. Lako je uperiti prstom u Kantora i reći da je on zlikovac, totalitarista, beskrupulozni manipulator koji gazi preko leševa i bogati se na „grbači jednog naroda“. Lako je reći da su Kantori krivi za sve naše patnje, za našu propast, za našu demotivisanost, očaj i jednu opštu letargiju u koju smo upali. Lako je, jer tada skidamo krivicu sa sebe, tako mirno možemo da kažemo: „E to nije do nas, nego do tih Kantora oko nas...“ Lako je i nije dovoljno izazovno ni za gledaoca ni za autorsku ekipu. Izazovno je preispitati i Kantorove i Maksove akcije i ko je zapravo u savremenoj konstelaciji „krivlji“ za stanje stvari. Da li je Kantor baš uzrok svakog zla? I da li je Maksova „revolucija“ rešenje svih naših problema?

Tako, Kantor iz Cankareve drame nije tipičan beskrupulozni moćnik. U njemu ima nešto što je ljudski ranjivo i nešto čovečno. On postavlja pitanje šta će mu sve što je stekao, ako mu se porodica raspadne i ako ga oni napuste. To je ono što stvara zanimljivo polazište za savremeno-čitanje ove drame. Šta ako Kantor zaista ima ideju kako da podstakne razvoj Betajnove i kako da joj omogući napredak i boljitet? Šta ako je on zaista jedini koji ima neku viziju i jedini koji je dovoljno

snažan da dovede Betajnovu u red? I šta ako je ostali „vrh“ Betajnove i te kako svestan toga i oblikuje Kantora u vodu kakav je Betajnovi potreban? Baš je taj i takav inteligentan, sposoban i hrabar Kantor potreban i crkvi. Zato Župnik u našoj adaptaciji ne pravi „pakt“ s Kantorom samo iz sitnih ličnih interesa. Kantor je vernik, „pravi katolik“, kako kaže Župnik, čovek koji ceni crkvu i porodične vrednosti. I takav vladar treba crkvi da je održi i pomogne joj da se izbori sa „bezvercima.“

Sa druge strane стоји главни Kantorov oponent, Maks. Kod Cankara je on зачетник идеје социјалне jednakosti i mladi revolucionar. Ali u odnosu na Cankara, mi smo danas svedoci raznih (pokušaja) revolucija i прошли smo kroz period (pokušaja) социјалне jednakosti. I zahvaljujući tom iskustvu skloni smo da dovodimo u pitanje mogućnost revolucije, Maksove ideje i ideale. Ne samo zato što „revolucija jede svoju decu“, i zato što su nas obuzele letargija, demotivisanost i razočaranje, već i zato što revolucionari ne nude ništa bolju sliku sveta. Tu leži i problem većine savremenih opozicija koje imaju samo jednu ideju: skinuti sa vlasti onoga ko vlada, ali ne postoji jasna ideja i plan šta se dešava posle toga. To je prva Maksova greška: on želi da „raskrinka“ Kantora i pokaže svima kako je Kantor ubica, surovi moćnik i egomanijak. Kantor je na sve to spremjan, navikao je na optužbe i može vrlo jednostavno da se nosi s njima. Ali ono na što Maks ne računa, to je da je Kantor samo jedna karika u lancu vlasti; da iznad Kantora postoji neko kome on odgovara i da je mehanizam vlasti mnogo komplikovaniji, slojevitiji nego što ga Maks vidi, i ne zasniva se na jednoj ličnosti. Kantor je u našoj adaptaciji *Kralja Betajnove*, takođe samo „pion“, samo deo jedne mnogo složene mašinerije i mehanizma. Tako i Kantor ima svog nadzornika, koji je tu da se pobrine da sve ide po planu, da se lanac ne kida. I Kantor upada u mašinu koja ga melje, i on sam „je dao groš da u kolo uđe, a dao bi dva da izade“. On u jednom trenutku želi izlaz – želi da prizna zločine kako bi spasio svoju porodicu i zdrav razum, ali za to je kasno. Lanac u kom je, to mu ne dozvoljava i to u njemu budi ono najgore – pravi od njega zver.

**IZOSTAVLJENE
STRANICE...**

Beleška o programu

U pripremi ovog programa korišćeni su sledeći izvori:

- France Bernik: *Ivan Cankar*. Monografska študija. Ljubljana, Državna založba Slovenije, 1987.
- Ivan Cankar: *Odabrani kritički i polemički spisi*. Beograd, Novo pokolenje, 1950.
- Taras Kermauner „Kralj prosjak“. Marija Mitrović: *Kralj Betajnove Ivana Cankara*. Beograd, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 1982.
- Marija Mitrović: *Kralj Betajnove Ivana Cankara*. Beograd, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 1982.
- Dimitrij Rupel „Ivan Cankar in postavljanje družbenega sveta“. *Sodobnost*, letnik 24, številka 12, 1976.

Prevod sa slovenačkog: prof. dr Maja Đukanović

Prevod sažetka na engleski jezik: Vuk Simić

Fotografije glumaca: Nenad Petrović

Dizajn plakata i korica: Mirko Ilić Corp.

Dizajn programa: Adam Rakićević

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

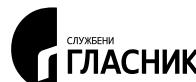
821.163.6-2:792.091(083.97)
821.163.6.09 Јанкар И.(083.97)

Ivan Cankar : Kralj Betajnove :
реџија Milan Nešković : премијера 3. априла
2018. на Сцени "Ljuba Tadić" : сезона
2017/18 /
[програм uredili Jelena Kovačević, Gorčin
Stojanović ; fotografije Nenad Petrović].
- Beograd : Jugoslovensko dramsko
позориште, 2018 (Beograd : Službeni
гласник).
- 30 str. : fotograf. ; 21 cm

Tiraž 1.000. - Biografije: str. 26-27.

ISBN 978-86-80513-89-8

а) Јанкар, Иван (1876-1918)
- "Краљ Бетајнове" - Сценско
извођење - Програми COBISS.SR-ID
259964940

MEDIJSKI SPONZOR

PRIJATELJ KUĆE

Jugoslovensko dramsko pozorište
Kralja Milana 50
11000 Beograd

Direktor
Tamara Vučković Manojlović

Umetnički direktor
Gorčin Stojanović

Program uredili
dr Jelena Kovačević
Gorčin Stojanović

www.jdp.rs
Telefoni blagajne
2644 447 i 3061 957

Štampa
Službeni glasnik
Tiraž 1000